

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
Одеська державна юридична академія

УДК 329.78 (477)

Рябіка Володимир Леонідович

Політична активність молоді України: 90-ті роки
(спеціальність 23.00.02. - політичні інститути і процеси)

Автореферат дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата політичних наук

Одеса - 1998.

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціології і психології Одеського державного політехнічного університету.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Соколов В"ячеслав Миколайович, зав. Кафедрою соціології та психології Одеського державного політехнічного університету.

Офіційні опоненти:

доктор політичних наук, Головатий Микола Федорович,
заст. міністра міністерства України у справах сім'ї та молоді (Київ);

доктор істор. Наук, професор Шелест Дмитро Сергійович,
професор кафедри соціальних теорій Одеської державної юридичної академії (Одеса).

Провідна установа: Одеська державна академія харчових технологій ім. М.В. Ломоносова, кафедра політичної соціології та права.

Захист відбудеться " 3 " листопада 1998 р. о _____
годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 050109 в Одеській державній юридичній академії за адресою: 270056, Одеса, вул.Піонерська, 2

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської державної юридичної академії (270009, Одеса, вул. Піонерська, 2).

Автореферат розіслано " 2 " серпня 1998 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.Сушко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

Актуальність теми дослідження.

Актуальність теми дослідження зумовлена найперше місцем, роллю та значенням молоді у всіх соціально-економічних перетвореннях у суспільстві. Саме молодь визначала і визначає не лише політичний, економічний та культурний стан будь-якої країни, але становить реальну силу у її поступальному розвитку завдяки своїй енергії, романтизму, бажанню досягти прогресивних змін на краще. Поступальний розвиток і спадкосність поколінь - об'єктивна передумова соціального прогресу.

Особливого значення у країнах так званого нестабільного, перехідного періоду від тоталітаризму до демократії, якою і є Україна сьогодні, набуває політична активність молоді, її участь у громадсько корисній, політичній діяльності. Вона є не лише теоретичною проблемою, що вимагає постійного вивчення і осмислення, але й домінуючою соціальною проблемою, від розв'язання якої суттєвим чином залежить, як участь молоді у всіх державотворчих процесах, так і формування політичної системи держави, усіх соціальних відносин. Від того, наскільки буде політично свідомою і активною саме молодь суттєвим чином залежить становлення України, як соборної, самостійної, демократичної держави, залежить доля нашої нації, нашого народу.

Молода українська держава надто зацікавлена в тому, щоб молода генерація українства зростала політично свідомою, соціально активною, займала активну громадську позицію, не була байдужою до усього, що відбувається у суспільстві.

Процес політизації молоді в Україні, формування її життєвої позиції відбувається в складних і суперечливих умовах зміни ідеологічних орієнтирів, формування принципово нової політичної системи, соціально-економічних, політичних відносин.

Становлення особистості молодого громадянина в сучасній Україні ускладнюється також браком матеріальних засобів на отримання освіти, виховання, залучення до духовних надбань, всебічний гармонійний розвиток.

Дається також взнаки незавершеність формування концентрованої, системної державної молодіжної політики, несформованість ділових

стосунків між політичними партіями, блоками, громадськими організаціями, відсутність механізму активного включення молоді в політичну діяльність в процесі становлення політичної системи, формування сучасної політичної еліти в Україні.

Політична активність молоді в сучасній Україні багато в чому гальмується через відсутність чіткої системи національного виховання, побудованого з урахуванням, як існуючих традицій, ментальності нації, народу, так і сучасного стану українського загалу.

Доцільно також враховувати ту принципову обставину, що впродовж десятиліть у колишньому СРСР мільйони громадян, в тому числі і нашої країни, формувалися в умовах тоталітаризму, моноідеологізованої системи, значною мірою під впливом досить умовних цінностей, які нині піддаються глибокій критиці і переоцінці. Звичайно, не зрікаємося при цьому і того позитивного, що було зроблене задля соціалізації молоді у минулі роки.

За умов досить гострої і неоднозначної політичної боротьби, складних політичних явищ і процесів сьогодення політична активність молоді України постає складним, неоднозначним, багато в чому супуречливим і вкрай важливим політичним процесом, без якого реальна соціалізація нового покоління фактично неможлива. Саме від молоді очікується нині певна політична культура, висока свідомість, громадянська активність, що має сповна спрямовуватись на більш ефективне здійснення процесу трансформації суспільства в умовах переходу України від тоталітаризму до демократичної, правової держави. При цьому суттєвого значення набувають взаємовідносини політичних партій і молоді, розвиток молодіжного, дитячого руху, безпосередня участь молоді у таких важливих політичних акціях, як, зокрема, президентські та парламентські вибори. Така участь не є і не може бути чистією волею, або штучним спонуканням, але забезпечується в результаті внутрішнього усвідомлення особистістю ролі і значення участі у таких акціях.

Отже, проблеми наукового дослідження та філософсько-світоглядного осмислення політичної активності молоді в Україні у 90-ті роки набувають великого, як науково-теоритичного, світоглядного, так і практичного значення для долі нашої країни.

Уявляється, що саме такі міркування визначають актуальність теми дослідження.

Методологічна основа дослідження.

Цілковито природно, що проблемі політичної активності молоді завше приділялася велика увага. Її дослідження можливе лише в умовах міждисциплінарного підходу.

У своїх пошуках, дослідженні проблеми автор спирався на концепції щодо загальної ролі молоді у суспільстві, державної молодіжної політики, політичної культури, які містяться у працях М.Вебера, П.Сорокіна, Є.Фрома, К.Яспера. Використані також праці та ідеї таких відомих українських філософів, істориків, політологів і громадських діячів, як М.Грушевський, М.Драгоманов, С. Рудницький, І.Франко та ін.

Надто цінними для розуміння суті головних політичних процесів безпосередньо у сучасній Україні є роботи В.Бебика, І.Кураса, М.Жулинського, В.Кременя, А.Пойченко, Ф.Рудича, В.Рибкало, С.Рябова, Б.Цимбалістого.

У вітчизняній літературі також є немало робіт, близьких до теми нашого дослідження, а тому є можливість певної систематизації такої літератури.

До першої групи відносимо праці загальноісторичного, загальнофілософського та загальнополітичного характеру, які вийшли до 90-х років. Це праці В.Анищука, В.Боряза, Є.Головахи, Л.Гордієнка, І.Львівського, О.Капта, І.Кона, В.Лісовського, М.Тітми та ін. В цій групі помітними є також праці І.Бестужева-Лади, О.Вишняка, О.Вишневецького, С.Іконнікова, С.Косолапова, В.Криворученко, С.Рувінського, В.Радіонова, Г.Чередніченка, М.Чурілова, В.Шубкіна, О.Якуби, в яких розглядаються питання практики формування громадянської, моральної позиції молоді, її світогляду. Більшість праць вказаних вчених підготовлені на основі фактичного матеріалу та даних різноманітних соціологічних досліджень.

Другу групу складають численні статистичні, аналітичні матеріали, дані соціологічних досліджень, серед яких: численні видання ЦК ВЛКСМ, ЦК ЛКСМУ (збірники, довідники); матеріали Інститутів соціології, психології, педагогіки НАН України, Українського НДІ проблем молоді (нині - Український інститут соціальних досліджень), Академії педагогічних наук України тощо.

До третьої групи робіт відносимо ті, що безпосередньо торкаються політичної культури, як суспільства в цілому, так і окремих соціально-демографічних груп, в тому числі і молоді. Це праці А.Білоуса, В.Бебика, М.Головатого, В.Головенька, Є.Комарова, І.Коляки, Ю.Ожегова, Ф.Шереті, В.Щегорцева, В.Якушика та ін.

Безпосереднє відношення до досліджуваної проблеми мають праці К.Астахової, К.Богомаза, І.Бриндака, Є.Базовніна, Г.Гончарука, І.Калмакана, В.Литвина, В.Соколова, М.Томенка, інших авторів, в яких детально розглядаються проблеми політичного плюралізму, демократизації суспільства, становлення багатопартійності в Україні. При підготовці роботи були використані і численні матеріали, взяті з періодики.

Вказана та інша література між тим досить мало висвітлює такі проблеми, як соціалізація молоді, діяльність державних органів, політичних партій, громадських об'єднань в політичному вихованні молоді, ставлення молоді до важливих політичних подій сьогодення, таких, наприклад, як референдуми, вибори, масові акції протесту.

Мета дослідження.

Метою дослідження є вивчення на основі наукових, статистичних даних, результатів соціологічних опитувань особливостей основних соціально-політичних процесів, що мали місце в Україні і, особливо, у молодіжному середовищі у 90-ті роки, дати порівняльну характеристику соціальному становищу і ролі молоді у 90-ті роки, виявити особливості та параметри розвитку її політичної активності в указаний період, дати можливий прогноз стосовно місця і ролі молоді у політичних процесах в Україні кінця 90-х років ХХ століття - на початку ХХІ століття.

Досягнення мети дослідження уявляється можливим за рахунок розробки таких головних положень:

а) роль і місце молоді в умовах соціально-економічних та політичних трансформацій в українському суспільстві, що мали місце з другої половини 80-х років і до сьогодення;

б) стан та динаміка змін політичної активності молоді, причини цих змін, їх кількісний та якісний аналіз;

в) критична оцінка деяких стереотипів щодо розуміння ролі молоді у суспільно-політичному житті України;

г) визначення особливостей формування політичної культури молоді у сучасних умовах.

Наукова новизна дослідження.

Наукова новизна даного дослідження полягає в тому, що вперше вчинено спробу комплексного, системного вивчення такого важливого політологічного явища, як політична активність молоді в Україні у 90-ті роки.

Виходячи з того, що в умовах трансформування суспільства, його переходу від тоталітаризму до демократії такий важливий фактор соціального розвитку, як політична активність молоді, спроможний значним чином вплинути на перспективи розвитку держави, як ближчим часом, так і у майбутньому, тобто громадсько корисна діяльність молоді, особливо у суспільно-політичній галузі сьогодні і з часом зіграє в Україні ще більшу роль.

Об'єкт дисертаційного дослідження.

Об'єктом дисертаційного дослідження є молодь України в цілому, усі її соціальні, професійні, вікові групи. Вивчаючи молодь, як об'єкт відповідного впливу і суб'єкт громадсько-політичної діяльності, ми намагалися відійти від диференційованого підходу до неї, бо це приводить до того, що кожен з напрямків дослідження може бути предметом окремого об'ємного дослідження. Тобто молодь розглядається як соціальна реальність, що існує як така, знаходячись у тісному спілкуванні з іншими соціально-демографічними групами у суспільстві.

Предмет дослідження.

Предметом дослідження є основні положення, що характеризують роль і місце молоді у суспільстві, процеси її соціалізації (становлення та розвитку), формування політичної культури, громадянської позиції, взаємовплив політики держави на молодь і молоді на державну політику зі свого боку. Аналіз і вивчення стану і можливих форм політичної активності молоді також виступає предметом дослідження.

Хронологічні рамки дисертаційного дослідження.

Хронологічні рамки дисертаційного дослідження охоплюють період другої половини 80-х років - 90-ті роки. Для певних порівнянь, підсилення висновків використовувалися дані і дещо ранішого часу з урахуванням історичних, часових особливостей соціально-економічного, політичного, ідеологічного характеру.

Практичне значення дослідження.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає:

- в уточненні поглядів на широкий спектр явищ, які обстоюють політичну культуру та політичну активність молоді;
- у визначенні особливостей участі молоді у політичній, громадсько корисній діяльності, як у власних, так і державних інтересах;
- у розробці деяких рекомендацій, що торкаються питань підвищення політичної активності молоді;
- у підготовці лекційних спецкурсів, спеціальних науково-методичних посібників та рекомендацій із окремих навчальних дисциплін у галузях політології, філософії, державного управління, соціології, педагогіки тощо;
- у формуванні практичних рекомендацій органам державної влади, окремим суб'єктам політичного процесу з питань формування громадської позиції, підвищення активності молоді у всіх сферах життєдіяльності, практичної реалізації державної молодіжної політики.

Апробація роботи.

Емпіричну базу дисертації становлять результати різноманітних соціологічних досліджень, в тому числі і проведених за участю автора на кафедрі соціології і психології Одеського державного університету, Українського інституту соціальних досліджень.

Результати і висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціології і психології Одеського державного політехнічного університету.

Основні положення і результати дослідження викладені в монографії "Молодь України: вчора, сьогодні, завтра", Одеса 1998; а також в статтях, матеріалах, тезах наукових конференцій. Автор виступив з повідомленнями на основі матеріалів дослідження на: Конгресі української молоді "Молодь

України - за суспільний прогрес і злагоду в суспільстві” (26-28 травня 1997р., м.Київ); конференціях: “Сучасний стан і перспективи розвитку гуманітарних наук” (16-17 червня 1997р., м.Одеса), “Проблеми політичної психології і її роль в становленні громадянина української держави” (13-14 листопада 1997р., м.Київ), V Європейській конференції міністрів, що відповідають за роботу з молоддю (березень 1998р., м.Бухарест), на засіданні Молодіжного парламенту України (березень 1998р., м.Київ) та ін.

Структура дисертаційного дослідження.

Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

Основний зміст дослідження.

У вступі досліджується та обґрунтовується актуальність обраної теми, викладені завдання та методологічні засади дисертації, розглядається ступінь дослідження теми, визначаються предмет та об’єкт дослідження, новизна, теоретичне і практичне значення роботи.

Перший розділ “Роль і місце молоді у соціально-політичних процесах” присвячено розгляду молоді, як специфічної соціально-демографічної групи, що характеризується відповідними віковими межами, якостями, інтересами, запитамі і потребами, які суттєво відрізняють її від інших соціальних груп. При цьому і саму молодь, хоча і досить умовно, поділяють на декілька підгруп (молодша 14-18 років, середня 19-23, старша 24-28 років), що також мають відповідні інтереси, ідеали, життєві пріоритети і позиції. Звідси і швидка переоцінка цінностей, критичне ставлення до окремих гілок влади, політичних партій, громадських і політичних діячів.

В процесі соціалізації молоді суттєву роль відіграють навчання, професійна підготовка, збереження здоров’я, створення сім’ї, праця, духовний розвиток. Ці цінності та проблеми становлення на перший план висувають самі молоді люди. Тому акцентуємо увагу, що саме вони мають бути в центрі державної молодіжної політики, відповідних політичних та громадських структур, оскільки незадоволеність таких потреб викликає

апатію, песимізм молоді, небажання брати участь у будь-яких суспільно-корисних діях, громадських акціях.

Останнім часом в Україні значно активізовано державну молодіжну політику (створена її законодавча база, є відповідні структури в місцевих органах виконавчої влади, розвивається молодіжний рух, відпрацьовується механізм соціального захисту молоді тощо), однак, досить гостро постають питання виховання у кожній молодій людині чіткої громадянської позиції патріотизму, відповідальності за свої вчинки. Це суттєво гальмує процеси активізації молоді в сфері політичної діяльності. До цього додамо необхідність зміцнення структури практичної реалізації державної молодіжної політики, соціального захисту молоді, складовими якої є Комітет Верховної Ради України з питань молоді, спорту та туризму (діяв у Верховній Раді України 13 скликання - до травня 1998р.), Міністерство України у справах сім'ї та молоді, комітети, управління, відділи у справах сім'ї та молоді АР Крим, обласних та міських держадміністрацій, центри соціальних служб для молоді, комісії у справах неповнолітніх, Український інститут соціальних досліджень, Український державний центр соціальних служб для молоді тощо.

Ліквідація тоталітарної системи призвела і до ліквідації багатьох притаманних їй культурних і духовних цінностей, але система нових цінностей лише формується і допоки залишається багато в чому незрозумілою, неусвідомленою і несприйнятою молоддю. Сьогодні нова українська держава намагається зміцнити і розвинути національну культуру, сформувати моральні засади, утвердити національні ідеали, які мають стати ціннісними орієнтирами громадян, найперше - молодих .

В 90-ті роки в Україні спостерігалось і певне зниження участі молоді у громадському і культурному житті, що є причиною загострення соціально-економічних проблем, відсутністю можливостей вирішення значної кількості молодіжних питань, відсутністю у молоді внутрішньої мотивації щодо участі у громадсько-політичній діяльності, реальних умов для зайняття нею.

Оцінюючи місце і роль молоді у процесах, що мають місце в Україні сьогодні, вказуємо на такі можливі пріоритетні вектори, які потребують першочергової уваги: рівень фізичного і морального здоров'я молодого покоління; зниження орієнтації на освіту, підвищення професійного рівня;

усунення міграційних налаштувань молоді; психологічний дискомфорт, невпевненість молодих людей у завтрашньому дні; недостатній соціальний захист молоді; криза духовних ідеалів в період переходу від тоталітарного до демократичного суспільства. Вказані вектори (проблеми) є суттєвими характеристиками сучасної української молоді, що врешті обумовлюють рівень її політичної активності, або брак взагалі.

Другий розділ роботи “Соціалізація молоді, як умова трансформації суспільства” - присвячений розгляду процесу соціалізації, як складного, багатомірного явища. Процес соціалізації має два напрямки: сукупність громадських відносин, що впливають на індивіда і суб’єктивна діяльність самого суб’єкта. Розглядати і аналізувати їх треба у тісному поєднанні, взаємозв’язку.

Активна життєва позиція молодого громадянина передбачає наявність знань, утверджень, ідеалів, для досягнення яких у людини формується воля, громадянська зрілість, високі моральні якості. Однак в умовах кризових явищ молоді люди важко орієнтуються в калейдоскопі економічних, соціальних, політичних явищ, а відтак, політична соціалізація (як складова загальної соціалізації) суттєво ускладнюється.

Політична соціалізація визначається ступенем політичних знань, відношенням людей до влади. Суттєву роль в такій соціалізації відіграють держава, громадські організації, політичні партії, інші громадські формування.

Надто актуальним постало у 90-ті роки питання довіри молоді владним структурам, громадським і державним інституціям, що виявилось невисоким.

Серед факторів, що у той чи інший спосіб впливають на розвиток активності молоді (в тому числі і політичної) маємо: вік, місце помешкання, освіта, працевзайнятність та ін.

За умови соціально-економічної та політичної кризи постійно високим є конфліктний потенціал у молодіжному середовищі, який спроможний спонукати молодих людей до різноманітних акцій соціального протесту. Акцентуємо увагу на великій ролі і значенні у процесі соціалізації молоді, спонуканні її до соціально-політичної діяльності засобів масової інформації. Саме вони спроможні найефективніше впливати на

індивідуальні і масову свідомість, формувати моральні засади особистості. При цьому слід постійно вивчати механізм такого впливу, систему цінностей, які пропонуються і відповідно тиражуються на суспільний загал.

Таким чином доходимо висновків, що в процесі соціалізації формуються головні якості, що визначають особистість, яка за тим на основі навчання, виховання, засвоєння людських цінностей постає запитаною суспільством.

Основою громадянського виховання виступає оволодіння підростаючим поколінням соціальною роллю активного громадянина демократичного суспільства, здатного усвідомлювати актуальні проблеми власної держави та спрямованого до дієвої участі у суспільному і політичному житті відповідно до своїх конституційних прав і обов'язків.

Маємо постійно аналізувати інтереси молоді, відшукувати і виявляти ефективність тих зв'язків і стосунків, які найдієвіше впливають на те, щоб такі інтереси стали реальною потребою, співвідносилися з реальним життям. Це вкрай необхідно, бо саме розходження особистісних і суспільних інтересів і є суттєвим тормозом для реформування суспільства, його прогресивного поступального розвитку на шляху до громадянського суспільства. Допоки існуючі механізми державної політики, в тому числі і молодіжної, все ще слабо зорієнтовані на відповідне, досить тісне поєднання особистісних (індивідуальних) інтересів людини (в тому числі і молоді) з інтересами загальнонаціональними і громадськими.

Реалізація інтересів молодого покоління, в тому числі і політичних, в умовах трансформації суспільства значною мірою обумовлена рівнем самостійності, ініціативи самої молоді у всіх сферах діяльності: економічній, політичній, соціальній. Турботою про їх розвиток має бути просякнута діяльність найперше держави, громадських структур, політичних партій. Йдеться про формування механізму, котрий забезпечив би найдієвіше включення молодого покоління у трудову, громадсько-політичну та культурологічну діяльність.

Третій розділ роботи “Особливості формування політичної культури молоді” - присвячений вирішенню проблем політичної культури та механізму її формування у сучасної молоді. Вивчення політичної культури передбачає розуміння комплексу загальних соціальних закономірностей динаміки загальної культури,

специфіки її форм, характерних для кожного історичного етапу розвитку суспільства. З розвитком суспільства політична культура отримує роль базової, стає одним із домінуючих напрямків розвитку культури взагалі, а відтак, зростає необхідність найперше виховання, навчання молоді в процесі її соціалізації, залучення до різноманітної громадсько корисної діяльності.

Оволодіння політичною культурою, на нашу думку, передбачає: знання основ суспільних наук в цілому і політології зокрема (що дає змогу розібратися у сутності політичних подій та інших явищ суспільного життя); вміння дати оцінку політичним проблемам і явищам, мати власну думку з політичних проблем, особливо з питання дії влади; мати власну чітку політичну позицію, в тому числі з головних питань державної політики.

Молоде покоління в Україні знаходиться під впливом різних традицій, які сформувалися раніше, у минулі роки: соціалістичних, національних, тих, що мають інтернаціональний характер. При цьому на формування політичної культури сучасної молоді особливий вплив мають фактори сьогоденного суспільного життя, в тому числі і негативного, кризового характеру.

Політична культура у суспільстві передбачає легітимне вирішення усіх питань, однак проголошення демократії на означає, що цей процес відбувається автоматично. Для молоді особливо характерна безкомпромісність і навіть агресивність в умовах кризових ситуацій, неспроможності влади вирішити існуючі проблеми, і не лише молоді.

Політична культура має сприяти усвідомленню історичної відповідальності українців, як нації, вихованню, особливо молодих людей у дусі патріотизму, єдності усіх народів України. Тут важливо зазначити, що досить часто політичні погляди, оцінки молоді, скажімо діяльності влади, мають суто емоційну, але не раціональну основу. Отже, в процесі формування політичної культури молоді такі погляди і оцінки можуть піддаватися суттєвим змінам.

Політична культура - складний і довготривалий процес. Вона завше зв'язана з політичними орієнтаціями людини. Для молоді вона майже завше персоніфікована, пов'язана з діяльністю конкретної людини, лідера, якому молода людина часто просто симпатизує. Тому юнаки та дівчата нерідко

переносять своє негативне ставлення до окремих політичних і державних діячів на владу в цілому, ототожнюють їх, що по суті не є вірним.

За підсумками розгляду проблем у третьому розділі, доходимо таких висновків.

Реформування економіки, політичної системи суспільства привело не просто до переоцінки цінностей, але й до значної кризи культури, як такої. Найгірше при цьому, що сучасна молодь, не оволодіваючи сповна основами культури, отримує замість справжньої культури - ерзац-культуру. А за тим, досягнення особистісного успіху будь-якою ціною стає головною метою в житті молоді, витісняючи кращі людські якості.

За нинішніх умов в Україні легше ліквідувати труднощі соціально-економічного характеру, ніж поновити культуру у всій її багатогранності.

Політична культура молоді є складовою частиною загальної культури суспільства. Від рівня такої культури залежить ступінь політичної, соціальної активності молоді. Врешті - це необхідна передумова успішного будівництва суверенної держави України.

Четвертий розділ роботи “Молодь і політика: орієнтації та взаємовплив” - присвячено вирішенню питання молоді як об’єкту політичного впливу та суб’єкту політичної діяльності. З огляду на це аналізується і державна політика, що проводиться стосовно молоді.

Десятиліттями поспіль у колишньому СРСР формувалася психологія “маленької людини”, породжуючи громадську пасивність на тлі удаваної активності.

Зміни соціально-політичної ситуації в кінці 80-х - на початку 90-х років спонукали до певного підвищення політичної активності громадян, в тому числі і молоді. Вже в другій половині 80-х років з’явилося багато, так званих, неформальних молодіжних об’єднань різноманітної мети і соціальної спрямованості, а потім виникають і різної орієнтації політичні партії, молодіжні організації. На сьогодні в Україні діють понад сорок загальнонаціональних та близько чотирьохсот регіональних молодіжних організацій, близько п’ятидесяти політичних партій, окремі з яких мають і свої припартійні молодіжні організації (КПУ, НРУ, ЛДПУ, СоцПУ та ін.). Дається взнаки, як мала кількість молоді у більшості політичних партіях, так і низький рівень довіри до них, що пояснюється тим, як сучасна молодь формувалася і входила у життя в роки переоцінки цінностей, аполітизму, нігілізму, зневіри у закони. До того ж молоді надто важко

зорієнтуватися щодо програм, закликів, стратегій сучасних політичних партій, блоків, їх лідерів. Адже такі програми, зокрема, досить часто дублюються, мало відрізняються одна від одної.

Доводимо, що політична активність молоді в сучасній Україні значною мірою обумовлена станом та розвитком молодіжного руху. На відміну від ЛКСМУ, що свого часу, як складова частина ВЛКСМ, використовуючи ініціативу молоді, цю ж ініціативу і монополізував, виконуючи державні функції, молодіжні організації сьогодення надають молоді значно більше можливостей для вибору своїх ідеологічних уподобань та одночасно ускладнюють такий вибір.

Молодіжний рух - похідна політичної, соціальної активності молоді. Свою активність молодь проявляє і реалізує в значній мірі через організовані громадські, суспільно політичні та інші структури, і тому молодіжний рух, його розвиток має підтримуватись і стимулюватись найперше державою.

Зростання молодіжного руху в Україні припадає на період, так званих, перебудовчих процесів - кінець 80-х - початок 90-х років. Саме появою численних молодіжних організацій обумовлене підвищення політичної активності молоді у 90-ті роки, хоча така активність була і є різноплановою, орієнтованою на великий спектр політичних, ідеологічних інтересів і уподобань. Хоча і сьогодні мають місце, як політична поляризація молоді, так і відсутність у значній кількості юнаків та дівчат політичних орієнтацій взагалі, маємо все ж певне зростання їх політичної активності у порівнянні із 80-ми роками. Свідченням цього стали і парламентські вибори у березні 1998 року.

Констатуємо, однак, що безпосередньо участь у конкретних політичних діях, акціях бере все ж незначна кількість молоді від усього її загалу, а відтак саму молодь можна поділяти на соціально, політично активну і пасивну. Першу складають молоді люди, що вибороли мандати народних депутатів, лідери та активісти молодіжних організацій, члени керівних органів політичних партій. Та все ж, у владних структурах молодіжною політикою займаються значною мірою люди старшого віку, що суттєво гальмує формування нової політичної еліти взагалі.

Обстоюємо необхідність (на законодавчому та виконавчому рівнях) створення засад та формування механізму, який створив би більш дієві

умови для активної участі молоді, її організацій у політико-суспільних процесах. Це торкається, як ініціювання соціальної, політичної активності молоді взагалі, так і безпосередньої її участі у всіх процесах державотворення. Суттєве значення при цьому має реалізація таких національних та цільових програм, як “Молодь України”, “Діти України”, “Українська діаспора в період до 2000 року”, програм щодо національного, патріотичного виховання молоді та ін.

В заключній частині підкреслюється головна ідея, яку покладено в основу дисертації, та формулюються, зроблені в результаті дослідження, висновки.

Головна ідея дисертації полягає в тому, що молодь завжди була і є не лише об’єктом соціального, політичного впливу, але й суб’єктом громадсько-політичної діяльності. Молодь значною мірою визначає, як нинішній стан суспільства, так і його майбуття, перспективи розвитку.

Серед численних проблем, які суттєво гальмують процес соціалізації молоді, стримують її політичну активність, маємо: постійне зниження питомої ваги молоді по відношенню до усього населення; зниження рівня життя і соціально-психологічного стану молоді; погіршення здоров’я молодих людей; ускладнення умов отримання освіти, професії і т. ін.

Важливіше значення має не просто участь молоді у політичних процесах, а її діяльність по формуванню загальнонаціональної ідеології, визначенні головних політичних цінностей і пріоритетів.

Постійні проблеми, ситуації і конфлікти, з якими молодь зтикається на побутовому рівні, в процесі навчання, трудової діяльності, сімейних відносин, спілкуванні з ровесниками, відштовхують на другий план її політичні установки та орієнтації. Звідси - відсутність у значній частині молоді розуміння тісного взаємозв’язку і взаємозалежності політичного, економічного, соціального і національного, а відтак - брак політичної культури, низька соціальна, політична активність, політичний нігілізм. Оскільки командно-адміністративні методи роботи з молоддю, які використовувалися раніше, себе віджили, нині на перший план виступають питання ініціювання активності самої молоді, широкого залучення її до участі у державному будівництві і суспільному житті. При цьому суттєвого значення набуває участь молоді у формуванні загальнонаціональної

ідеології, основних цінностей та ідеалів України таких, як незалежність, соборність, демократичність, участь у діяльності і створення молоддю різноманітних громадських організацій і об'єднань.

Головні результати роботи викладені у таких публікаціях:

1. Соколов В.Н., Рябика В.Л. Молодєжь України: вчера, сегодня, завтра. /Монография./ - Одесса: Маяк, 1998. - 152 с.
2. Соколов В.М., Рябика В.Л. Політична орієнтація молоді: психологічний аспект.// Сб. Современное состояние и перспективы развития гуманитарных наук (социология, социальная психология, менеджмент) ч.ІІ. - Одесса, 1997. - с.32-35.
3. Рябика В.Л. Массовое молодёжное движение - возможно ли оно сегодня.// Сб. Проблемы политической психологии и её роль в становлении гражданина украинского государства. Материалы II Всеукраинской научной конференции. - К., 1997. - с. 71-73.
4. Рябика В.Л. Молодь України - за соціальний прогрес і злагоду в суспільстві.// Збірник матеріалів Конгресу української молоді. Київ, 26-28 травня 1997р. (член редколегії, виступ на тему: "Молодіжний рух в Україні: стан, перспективи"). - К., 1997. - с. 53-55.
5. Политехник -97 (Социологическое исследование).- Одесса: ИСЦ, 1997. - 16 с., Приложение 22 л. (в соавторстве).
6. Рябика В.Л. Молодєжь и политика: векторы взаимосвязи // Теорія та практика виховної роботи в студентському колективі. Наукові праці. ч II - Одеса, 1997. - с. 103-104.
7. Рябика В.Л. Молодєжь и политика // Научные труды молодых учёных. Сб. - Одесса, 1998. - с. 9-12.
8. Рябика В.Л. Молодєжь в условиях политических преобразований // Научные труды молодых учёных. Сб. - Одесса, 1998. - с.50-54.
9. Студент и общество (Социологическое исследование). - Одесса: ИСЦ, 1998. - 132 с. (в соавторстве).

Рябіка В.Л. Політична активність молоді України: 90-ті роки.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02. - політичні інститути і процеси. Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова.

Дисертація присвячена дослідженню стану, особливостей та механізмів розвитку і підвищення політичної активності молоді України у 90-х роках. В роботі розкриваються основні засади, форми і методи становлення політичної культури молоді.

Ключові слова: молодь, держава, молодіжна політика, політична свідомість, активність, політична культура молоді, молодіжний рух.

Riabika V.L. Political Activity of Youth in Ukraine: in the nineties.

Thesis for obtaining a scientific degree of a Candidate of Political Science*. Specialty: Political Institutes and Political Process. Odessa State University.

Thesis is devoted to the research of the situation, peculiarities and the mechanism of development and improvement of political activity of youth in Ukraine in the nineties. The main principles, forms and methods of youth political culture formation are discovered in this work.

Key words: youth, state youth policy, political consciousness, activity, youth political culture, youth movement.